

Araştırma Makalesi • Research Article

Türkiye’de Kalkınma Ajansları: DAKA’nın Kalkınma Kurulu Üyeleri Perspektifinden Değerlendirilmesi*

Development Agencies in Turkey: Evaluation of EADA from the Perspective of the Members of the Development Board

Bayram Coşkun ^a, Vedat Almalı ^{b,**}

^a Prof. Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Muğla/Türkiye.

ORCID: 0000-0002-6803-7534

^b Arş. Gör. Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Muş/Türkiye.

ORCID: 0000-0003-2124-703X

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 30 Eylül 2020

Düzeltilme tarihi: 27 Ekim 2020

Kabul tarihi: 04 Kasım 2020

Anahtar Kelimeler:

DAKA

Kalkınma Ajansı

Bölgesel Kalkınma

ÖZ

Türkiye’de kalkınma ajansları 2000’li yıllarda yeni tür kamu teşkilatları olarak, bölgesel/yerel kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla ve yeni kalkınma politikasının uzantısı olarak oluşturulmuşlardır. Bu çalışmada Dünya’da kalkınma ajanslarının gelişimi, bölge kavramı ve bölgesel kalkınma genel olarak ele alındıktan sonra, Türkiye’deki kalkınma ajanslarının yapısı ve kalkınma ajansları hakkında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sonrasında meydana gelen gelişmeler tanıtılmaktadır. Bunu takiben, yapılan bir alan araştırması ile Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA)’nın kalkınma kurulu üyelerinin bakış açılarına ilişkin temel veriler ortaya konmakta ve değerlendirilmektedir.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 30 September 2020

Received in revised form 27 October 2020

Accepted 04 November 2020

Keywords:

EADA

Development Agencies

Regional Development

ABSTRACT

Development agencies in Turkey were founded as a new kind of public organizations in the 2000s in order to contribute to local development, and these agencies have been formed as an extension of the new development policy. In this study, the progress of development agencies in the world, the concept of region and regional development are discussed in general. Then, the structure of development agencies and progress in Turkey developments occurring after about Presidential System of Government agencies was introduced. Followed by, with a quantitative field study, primary data regarding the perspectives of the members of the development board of the Eastern Anatolia Development Agency (EADA) are presented and evaluated.

1. Giriş

Günümüzde ekonomik kalkınma ve kalkınma ile birlikte toplumsal refahın artması her ülkenin temel hedefi konumundadır. Bunun yanında kalkınma ve toplumsal

refah artışının ülke sınırları içinde de mümkün olduğu ölçüde dengeli dağılması istenmektedir. Bu nedenle birçok ülkede kalkınma ve refah artışının ülke içinde dengeli dağılımına yönelik kamu politikaları geliştirilmiş ve bu politikaların hayata geçirilmesi için yeni kamu teşkilatları

* Bu çalışma alan araştırması itibarıyla 2016 Yılında, Prof. Dr. Bayram Coşkun Danışmanlığında, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında yürütülen “Kalkınma Ajansları ve Türkiye: DAKA örneği” isimli yüksek lisans tezine dayanmaktadır.

** Sorumlu yazar/*Corresponding author*
e-posta: v.almali@alparslan.edu.tr

oluşturulmuştur. Ayrıca 20. yüzyılın son çeyreğinden günümüze bir bölgeselleşme ve yerelleşme olgusundan söz edilebilir. Bu bağlamda birçok devlet bir taraftan yerel yönetimleri güçlendirme, diğer taraftan bölge esaslı yeni idari yapılar oluşturma yoluna gitmiştir. Fransa’da 1980’li yılların başında başlayıp, 2000’li yılların başına uzanan uygulama ve düzenlemeler bu duruma örnek verilebilir.

İdari amaçla yapılan düzenlemeler yanında, ülke kaynaklarının etkin kullanılması iller ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması gibi iktisadi amaçlarla da yeni kurumsal yapılanmaya gidildiği görülmektedir. Bu durumun örneklerinden birisi bölgesel düzeyde faaliyet göstermek üzere kalkınma ajanslarının kurulmasıdır. Bu kurumlar ile bir taraftan ülkenin kaynaklarının etkin ve verimli kullanılması amaçlanırken, diğer tarafta bölgeler arası kalkınma farklarının azaltılması istenmektedir.

Bölgelerarası gelişmişlik farkının ortaya çıkmasındaki en önemli faktörlerden birisi, coğrafi veya demografik sebeplerden dolayı, yatırımların ve ekonomik faaliyetlerin belirli merkezlerde yoğunlaşmasıdır. Devletler ortaya çıkan bu farklılıkları gidermek için çeşitli kalkınma politikaları üretmek zorundadırlar. Bölgesel gelişme ile sadece geri kalmış bölgelerin kalkındırılması hedeflenmemekte aynı zamanda bütün bölgelerin sürdürülebilir ve rekabete dayalı kalkınma çabasına girmesi hedeflenmektedir. Bunun gerçekleşmesi için yerel yönetimler ve özel sektörün sürece dâhil edilmesi zorunluluk haline gelmiştir.

AB adaylığı süreci ile beraber, 2000’li yıllar Türk Kamu yönetiminde önemli reformların yaşandığı bir dönem olmuştur. Gerek merkezi gerekse de yerel yönetimlere ilişkin önemli ve köklü yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda bölgesel/yerel düzeyde ekonomik kalkınmaya katkı yapmak, kalkınma planlarının yerel düzeyde uygulanmasını temin etmek ve DPT ile iş birliği içinde faaliyet yürütmek üzere, 2006 yılında Türkiye’de kalkınma ajanslarının kurulmasına ilişkin 5449 sayılı Kanunun çıkarılmıştır. Bu Kanunun yürürlüğe girmesi sonrasında kesintili bir süreç yaşansa da¹ Türkiye’de 26 kalkınma ajansı kurulmuştur.

2011 yılında ulusal düzeyde kalkınma planı hazırlayan DPT’nin kaldırılıp Kalkınma Bakanlığının kurulması ile kalkınma ajansları doğrudan bir bakanlık ile koordinasyon içinde çalışmaya başlamıştır. Ancak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişle birlikte bakanlıklar yeniden yapılandırılmış ve Kalkınma Bakanlığı kaldırılmıştır. Yeni dönemde kalkınma ajanslarının koordinasyonu görevi Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’na verilmiştir.

Türkiye’de 2006-2010 yılları arasında yer alan süreçte kurulan kalkınma ajansları, yeni bir yönetim modelini de içinde barındırmaktadır. Bu yönetim modeli “yönetişim” yaklaşımına uygun bir modeldir. Bu model ile yereldeki aktörler merkezi yönetim yapısı içinde yer alan bir kamu kurumunun yönetim ve karar organlarında yer alabilmiştir. Bu kapsamda kalkınma ajanslarının teşkilat yapısı içinde yer alan ve “bölgesel gelişme hedefine yönelik olarak bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler

arasında işbirliğini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek üzere” oluşturulan “kalkınma kurulu” önemli bir teşekkül tarz ve işlevine sahiptir.

Kalkınma kurulu tarzı yapılanma Türk kamu yönetimi açısından yeni bir durum ve modeldir. Bu modelde hem merkezi yönetim yapısı içinde yer alan kamu kurumlarının temsilcileri hem yerel yönetimlerin temsilcileri, hem meslek kuruluşlarının temsilcileri hem de doğrudan yerel halkı temsil etmek üzere sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri yer almaktadır. Dolayısıyla yeni bir tecrübe olan bu çok katımlı modelin etkin bir biçimde işleyip işlemediği merak edilen bir husustur.

Bu doğrultuda çalışmada DAKA’nın kalkınma Kurulu üyelerine uygulanan bir anketin verileri ortaya konmakta ve değerlendirilmektedir. Bu kapsamda DAKA’nın idari işleyişi, hizmet ve faaliyetleri ile proje değerlendirme süreçlerinin kalkınma kurulu üyeleri tarafından nasıl değerlendirildiğine ilişkin görüşleri saptanmış ve böylece uygulama hakkında veriler elde edilmiştir. Çalışmada alan araştırmasının sonuçlarından önce kalkınma ve kalkınma ajansları hakkında genel teorik bilginin ifade edilmesinde yarar görülmüştür.

2. Kalkınma Kavramının Genel Mahiyeti ve Bölgesel Kalkınma

Kalkınma kavramı ikinci dünya savaşından sonra en çok kullanılan kavramlardan biri olmuştur. Kalkınma kavramı yerine “gelişme” kavramı da kullanılmaktadır. Latin kökenli Batı dillerindeki “development-under development” ikileminin yerini Türkçede kalkınma-azgelişmişlik veya gelişmişlik-azgelişmişlik kavramlarının aldığı görülmektedir (Sevinç, 2011: 39).

Kalkınma kavramı ile ilgili olarak literatürde birçok farklı tanıma rastlanmaktadır. Bu tanımlar incelendiğinde kendi içlerinde de kalkınmanın farklı boyutları ile ele alındığı ve kalkınma disiplinine diğer bilimler ile olan ilişkileri çerçevesinde bakıldığı görülmektedir. Genel anlamda kalkınma ise, ekonomik gelişmenin yanında toplumsal ve siyasal alanda istenilen her türlü değişim ve gelişim olarak tanımlanır (Yamen, 2009: 2). Farklı bir tanımla kalkınma; bir toplumda ekonomik, toplumsal ve siyasal alanda olumlu anlamda istenilen her türlü değişim ve gelişme olarak tanımlanabilir (Tüylüoğlu ve Çeştepe, 2004: 37). Myrdal ise kalkınmayı, tüm sosyal sistemin yukarı doğru hareket etmesi olarak ifade etmektedir. Buradaki sosyal sistem, ekonomik faktörlerin yanı sıra insan gruplarının ekonomik olmayan tüketimlerini, sağlık ve eğitim seviyelerini kapsamaktadır (Myrdal, 1974: 729). Belirtilen yukarı doğru hareketi Slim değişim ve daha iyiye doğru bir gelişme olarak ifade etmektedir. Bunun yanında kalkınma; kültürel, sosyal, ekonomik, teknolojik ve çevresel şartlara uygun olmalıdır (Slim, 1995: 143). Sen ise kalkınmayı özgürlüklerin genişletilmesi süreci olarak ifade etmektedir (Sen, 2000: 3).

Günümüzde kalkınma yaklaşımı “sürdürülebilir kalkınma” yaklaşımına yerini bırakmıştır. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (DÇKK) tarafından yapılan tanımda sürdürülebilir kalkınma; “Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamak için olanaklarını ellerinden almadan; şimdiki neslin ihtiyaçlarının karşılanabildiği gelişme süreci olarak tanımlanır” (World Commission on Environment and

¹Bu kesintinin sebebi, kalkınma ajanslarına ilişkin bazı hususların yargıya taşınmasıdır.

Development (WCED), 1987). Tanımda geçen “gelecek nesillerin ihtiyaçları” ifadesi üzerinde durulması gereken bir noktadır. Sürdürülebilir kalkınmada temel hedef, kalkınma sağlanırken gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakabilmektir. Böylelikle sadece ekonomik ve sosyal alanlarda değil, çevre ile uyumlu bir kalkınma hedefi de göz önünde bulundurulmalıdır.

De Kruijff ve Van Vuuren’e (1998: 5) göre sürdürülebilir kalkınma; “dünyanın sınırlı olan kaynaklarını yok etmeden ve bu kaynakları etkin bir şekilde kullanarak, sadece belirli bir kesim için değil bütün dünya insanları için adaleti ve fırsat eşitliğini sağlayacak olan ekonomik gelişmedir.

Sürdürülebilir kalkınma kavramından çıkarılabilecek çevre ve kalkınma politikalarının başlıca amaçları, “Ortak Geleceğimiz” adlı raporda DÇKK tarafından şu şekilde sıralanmaktadır;

- Büyümei canlandırmak,
- Büyümenin niteliğini değiştirmek,
- Temel ihtiyaçları karşılamak,
- Sürdürülebilir bir nüfus düzeyini sağlamaya çalışmak,
- Kaynak tabanını korumak ve geliştirmek,
- Teknolojiyi yeniden yönlendirmek ve riski yönetmek,
- Karar verme aşamasında çevre ile ekonomiyi bütünleştirmek (DÇKK, 1991: 78).

Bölgesel kalkınma kavramından önce bölge kavramına değinmekte yarar vardır. Bölge kavramı dünyada olduğu gibi ülkemizde de açıklığa kavuşmuş bir kavram değildir. Bölge sözcüğünün ifade ettiği mekân biriminin boyutu ve içeriği sözcüğün kullanıldığı bağlama göre değişebileceği gibi aynı bağlamda da farklılık gösterebilmektedir (DPT, 2000:7)

Bu nedenle bölge kavramı, kamu yönetimi sözlüğünde dört farklı açıdan tanımlanmıştır. İlk tanıma göre bölge; “coğrafi ya da toplumsal özelliklerinden ötürü bir bütün oluşturan ve bu özellikleriyle kendisine bitişik olan ve başka yörelerden farklılaşan toprak parçasıdır”. İkinci tanıma göre bölge; “merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında yer alan ara yönetim kademesi,” üçüncü tanıma göre bölge; “belli hizmetlerin eşgüdümü için oluşturulmuş il üstü coğrafi yönetsel birim” ve dördüncü tanıma göre “yerel yönetim birimi” olarak tanımlanmıştır (Bozkurt vd., 2008: 39).²

Günümüzde bölge kavramı, ulus devletin temel fonksiyon ve yetkilerini paylaşacağı yeni bir idari, siyasi, coğrafi ve kültürel bir kavramı ifade etmeye başlamıştır. Türkiye’nin idari yapılanmasında merkezi yönetimin taşra teşkilatı

statüsünde “bölge” kademesi yoktur.³ Halen Türkiye’de coğrafi olarak kullanılan bölge ayrımı ise ilk defa 1941 yılında yapılan Birinci Coğrafya Kongresinde ele alınmış ve yapılan araştırmalar sonucu Türkiye’nin 7 coğrafi bölgeden oluştuğu belirtilmiştir (Turan, 2005: 159-179).

Bölgesel kalkınma anlayışı temelinde, bölgelerarası gelişmişlik düzeyi ve bölgelerarası gelir farklılıklarını en aza indirme amacını taşımaktadır. Bölgesel kalkınmaya ilişkin yaklaşım İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ortaya çıkmakla birlikte, bölgeler arası gelişmişlik farklılıkları kavramı, soğuk savaş sonrası özellikle küreselleşme ile beraber ülkelerin temel sorunlarından biri haline gelmiştir. Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan birçok ülke bu sorunun çözümü için çeşitli kamu politikaları üretmeye başlamışlardır. Bu kavram iktisadi ve sosyal kalkınma sorununa mekânsal bir boyut kazandırmıştır (Sevinç, 2011: 40). Bölgesel kalkınmada 1970’li yıllara kadar merkezi hükümetin yönetimi ve desteği gözlenirken, 1970 sonrasında ise yerel yönetimlere verilen yetki ve görevler ön plana çıkmaya başlamıştır (Deviren ve Yıldız, 2014: 5).

3. Kalkınma Ajanslarının Dünyadaki Gelişimi ve Temel İşlevi

Kalkınma ajansları, bölgesel kalkınma farklılıklarını gidermek amacıyla geliştirilen önemli bir kurumsal araç olarak nitelendirilebilir. Bu kapsamda bölgesel kalkınma ajansları (BKA) ile ilgili ilk örnek olan Tennessee Valley Authority (TVA) 1933 yılında ABD’de kurulmuştur.

Avrupa’da ise, BKA ilk olarak 1950 ve 1960’lı yıllarda merkezi hükümete yardımcı olmak adına, kalkınma programlarına bilgi temin etmek, plan hazırlamak ve bu planların uygulanmasını ve izlenmesini denetlemek üzere kurulmuşlardır. BKA’lar 1980 ve 1990’larda ise yönetim anlayışı, küreselleşme ve artan yerel rekabetle birlikte, özel sektörün ve yerel aktörlerin bölgesel kalkınma sürecine aktif katılımını sağlamakla görevlendirilmişlerdir. Avusturya, Belçika, İrlanda ve Fransa ise BKA’lar ile ilk kez 1950 öncesi ve 1950’li yıllarda tanışırken, Almanya, Hollanda, İngiltere ve İtalya 1960’lardan itibaren tanışmış, Yunanistan, İspanya, Finlandiya ve Danimarka ise 1980’lerde tanışmıştır (Özen, 2005: 4). Tablo 1 de ülkelere göre kalkınma ajanslarının kuruluş yılları gösterilmiştir (Özen ve Özmen, 2010: 228; Özmen, 2008: 331).

²Bölge kelimesi 1961 Anayasasında kullanılmamış, benzeri yaklaşım 1982 Anayasası için de sürdürülmüştür. 1961 Anayasasının 115. maddesinde; ‘bölge’ ifadesi yerine ‘çevre’ ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. 1982 Anayasasının 126. maddesinde ise “Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurulabilir.” denilmiştir. Bu maddede ise ‘bölge’ ifadesi yerine ‘birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı’ ifadesi kullanılmıştır. Görüldüğü üzere anayasalarda bölge ifadesinin kullanılmasından sakınılmıştır. Bu yaklaşımın temelinde, bölge ifadesinin; özerklik ve federalizm gibi anlamlar çağrıştırmabileceği düşüncesinin yer aldığı söylenebilir (Keleş, 2011: 175).

³04.10.1983 tarih ve 18181 sayılı Resmî Gazete ’de yayımlanan 71 sayılı “Bölge Valiliği Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile Türkiye’de merkezi idarenin taşra teşkilatı statüsünde 8 bölge idaresi/bölge valiliği kurulmuştur. Ancak daha sonra 1984 yılında bu KHK uygulanmadan TBMM tarafından Anayasa’ya aykırı bulunarak yürürlükten kaldırılmıştır.

Tablo 1. Ülkelere Göre Kalkınma Ajansları Kuruluş Yılları ve Kalkınma İçerikleri

Yıllar	Ülkeler	Kalkınmanın İçeriği
1930-1959	ABD, Brezilya, Avusturya, Belçika, Fransa, İrlanda, Japonya	Büyümenin temel koşulu alt yapı yatırımları olarak görülmektedir
1960-1970	Almanya, İngiltere, İtalya, Hollanda	Dışa dönük ekonomik faaliyetlerin etkili oluşu ve ihracat sektörü ön plana çıkarılmaktadır
1970-1990	Yunanistan, İspanya, Finlandiya, Danimarka,	(1970'ler) içsel kalkınma ve yerel yetkinlikler, (1980'ler) yenilik, teknolojik yayılma, yenilikçi çevre
1990-2006	Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Polonya, Portekiz, Slovakya, İsveç, Ukrayna, Türkiye	Bilgiye dayalı kalkınma, yerel kültür, ilişkisel sermaye, kolektif öğrenme, karşılıklı bağımlılık, internet çalışması

Zamanla kalkınma ajansları, yerel ekonomik stratejileri şekillendiren ve takip eden, giderek daha büyüyen, popüler bir örgütsel araç haline gelmiştir. Kalkınma ajanslarının dünya genelinde gelişim evreleri ana hatlarıyla şu şekildedir.

- Avrupa'da İkinci Dünya Savaşından sonra, savaş sonrası şehirlerin ve bölgelerin yeniden inşasına yardımcı olmak için,
- Doğu Asya'da 1980 ve 1990'larda planlamaya yardımcı olmak, hızlı kentleşme ve sanayileşmeyi yönetmek için,
- Latin Amerika, Güney Asya, Afrika ve Doğu Avrupa'da, günümüzde ekonomik kalkınmayı teşvik etmek için (OECD, 2009: 2).

Dünya Bankası'nın tanımına göre Bölge Kalkınma Ajansları; "Temel kuruluş gerekçesi istihdam yaratmak olan, çeşitli üretim kollarındaki küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleyen ve bu işletmeler arasında serbest rekabeti teşvik eden, bölgenin genel ekonomik durumunu iyileştirmeye çalışan, sektörler arası ilişkileri ve iş birliğini geliştiren, yerel yönetimlerin doğrudan aktör olmasına olanak sağlayan yapılarıdır" (Worldbank, 2015).

Kalkınma Ajansları; "Bölgesel temelli, kamu tarafından finanse edilen, yerel ve merkezi yönetimler dışında kalan ve ekonomik kalkınmayı teşvik eden kurumlardır" (Halkier, 2006: 17). "Belirli bir bölgeyi kapsayacak biçimde bölgesel aktörlerin katılımı ile oluşturulan yarı-özerk yapılarıdır" (Hughes, 1998: 620). Görülüyor ki ajansların en temel özellikleri, buldukları bölgelerin ekonomik ve sosyal kalkınmalarını sağlamaları ve yerel aktörlerin yönetim yapılarına dâhil edebilmeleridir.

Kalkınma ajansları faaliyetlerini gerçekleştirmek için belli bir takım finans kaynağına ihtiyaç duymaktadırlar. Kalkınma ajanslarının temelde iki tür gelir kaynağı bulunmaktadır. Bunlar "kamu kaynakları" ve "özel

fonlardır". Bunların haricinde sanayi ve ticaret odalarının, turizm ve tarım birliklerinin de finansal destekleri diğer kaynaklara göre az da olsa vardır. (Dura, 2007: 153). Kalkınma ajanslarının ülkeden ülkeye farklılık göstermekle beraber genel olarak var olan gelir kaynakları; kamu fonları, faaliyet gelirleri, özel sektör tarafından sağlanan fonlar ve uluslararası fonlar olarak gösterilebilir (Can, 2011: 38).

Kalkınma ajanslarının faaliyetlerinin ulusal ve bölgesel anlamda ülke kalkınmasına önemli katkılar sağladığı ve bölgesel gayri safi katma değer artmasında doğrudan ya da dolaylı olarak etkili oldukları ifade edilmektedir. Bu etkilerin sadece yurtiçi kaynaklarla sağlandığı düşünüldüğünde, uluslararası fonların ve yatırımların artırılması ile ajansların kalkınmaya olan etkilerinin daha da artacağı belirtilmektedir (Altunç ve Almalı, 2016: 643).

4. Türkiye'de Kalkınma Ajanslarının Ortaya Çıkışı

Türkiye'de kalkınmaya yönelik bölgesel politika yürütme yaklaşımı planlı dönemle sistematik bir nitelik kazanmış ve 1963 yılında uygulanmaya başlanan ilk kalkınma planından itibaren bu konu üzerinde durulmuştur.

1990'lı yıllarda AB'nin etkisiyle Türkiye'de bölgesel kalkınmanın amacı ve araçları birtakım değişikliklere uğramış ve bu alanda yeni kamu politikası yaklaşımı ortaya çıkmıştır. AB adaylığı sürecinde AB destekli bölgesel kalkınma programlarının yereldeki uygulama ve koordinasyonu için yeni bir yapılanmaya ihtiyaç duyulacağı anlaşılmış ve bu bağlamda bölge kalkınma ajansları kurulması kararlaştırılmıştır (Atak, 2011: 77).

Türkiye'de kalkınma ajansları 2006 yılında yürürlüğe giren 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun kapsamında kurulmuştur. Bu ajansların kuruluş amacı; "kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak" biçiminde ifade edilmiştir (md. 1). Türkiye'de kalkınma ajansları, devletlerin teşvik ve yardımlarının yerine kullanılmak üzere, bölgesel kalkınma programlarının uygulayıcıları olarak tasarlanmıştır (Turan, 2005: 159).

Türkiye'de kalkınma ajansları AB'nin kabul ettiği NUTS sistemine uygun olarak 28/08/2002 tarihli ve 4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı⁴ ile Türkiye için oluşturulan İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS)'na dayalı olarak oluşturulmuştur.⁵

⁴22.09.2002 tarih ve 24884 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır.

⁵İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırmasında iller "Düzyey 3" olarak tanımlanmış; ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller ise bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri de dikkate alınarak "Düzyey 1" ve "Düzyey 2" olarak gruplandırılmak suretiyle hiyerarşik İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması yapılmıştır. "Düzyey 3" kapsamındaki İstatistikî Bölge Birimleri 81 adet olup il düzeyindedir. Her il bir

Türkiye’de 5449 sayılı Kanun çerçevesinde ilk olarak İzmir ve Çukurova Kalkınma Ajansları 2006 yılında kurulmuştur. 2008 yılında sekiz ajans, 2009 yılında ise on altı ajans kurularak, tüm bölgelerde ajansların kuruluş çalışmaları tamamlanmıştır. Bu itibarla, 2010 yılı kalkınma ajanslarının hukuki ve kurumsal altyapılarının tamamlanmasının ötesinde, tüm bölgelerin gelişmesine somut katkıların sağlanmaya başlandığı bir yıl olmuştur.

Ancak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecinde önce 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 75.maddesi ile 5449 sayılı Kanunun ismi “Kalkınma Ajanslarının Hizmetlerine İlişkin Kanun” olarak değiştirilmiş ve Kanunun ajansların görev ve teşkilatını düzenleyen 1-18. maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır.

Daha sonra Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan ve “Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”⁶ adını taşıyan 4 sayılı Kararname ile kalkınma ajanlarının görev ve yetkileri ile teşkilat yapısı yeniden düzenlenmiştir.

4 sayılı Kararnamenin 16. Bölümünde kalkınma ajanslarına ilişkin hükümler yer almaktadır. Buna göre kalkınma ajansları kamu tüzel kişiliğine sahiptir⁷ ve yeni bir kalkınma ajansının kurulması yetkisi Cumhurbaşkanına aittir. Bunun yanında kalkınma ajanslarının ulusal düzeyde koordinasyonu konusundaki sorumluluk Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’na verilmiştir.

4 sayılı Kararname ile düzenlenen kalkınma ajanslarının görevleri ile teşkilat yapısı, 5449 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılan hükümleri arasında pek bir fark bulunmamaktadır.

5. Türkiye’deki Kalkınma Ajanslarının Teşkilat Yapısı

Daha önce 5449 Sayılı Kanun ile tanımlanan ajansların teşkilat yapısı, günümüzde 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenlenmiştir. Buna göre ajansların teşkilat yapısı; Kalkınma kurulu, Yönetim kurulu, Genel

İstatistiki Bölge Birimini tanımlamaktadır. “Düzyey 2” İstatistiki Bölge Birimleri, “Düzyey 3” kapsamındaki komşu illerin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup, 26 adettir. “Düzyey 1” İstatistiki Bölge Birimleri ise “Düzyey 2” İstatistiki Bölge Birimlerinin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup, 12 adettir”

⁶15.07.2018 tarih ve 30479 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanmıştır.

⁷4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamenin 186’ncı maddesinde “...Ajanslar tüzel kişiliği haiz ve bu Bölümde düzenlenmemiş bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tâbidir.” ifadesine yer verilmeyle birlikte bunların özel hukuk tüzel kişisi mi yoksa kamu tüzelkişisi mi oldukları belirtilmemiştir. Ancak, 23.02.2008 tarih ve 26796 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Anayasa Mahkemesi kararında (Esas Sayısı: 2006/61, Karar Sayısı: 2007/91) “26 adet Düzyey-2 İstatistiki Bölge Birimi esas alınarak Bakanlar Kurulu kararıyla kurulması ve kaldırılması öngörülen kalkınma ajanslarının, tüzel kişiliğinin niteliği Yasa’da açıkça belirtilmemekle birlikte, kurulması ve kaldırılması, kamu gücü ve yetkilerin kullanılması, usul ve ayrıcalıklar getirilmesi, gelirleri, merkezi idare ile olan bağlantıları göz önünde bulundurulduğunda birer kamu tüzel kişisi olduğu kuşkusuzdur.” denilerek ajansların kamu tüzel kişiliği olduğuna vurgu yapılmıştır (Sayıştay, 2019: 41).

sekreterlik ve Yatırım destek ofisleri şeklinde belirtilmiştir.

Kalkınma Kurulu; bölgesel gelişme hedefini gerçekleştirmek için, bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında iş birliğini sağlamak ve ajansı yönlendirmek üzere, illerin dengeli bir şekilde temsil edilmesini sağlamak kaydıyla en fazla yüz kişiden oluşan kuruldur.

Kalkınma Kurulunun görevleri ise şu şekilde belirlenmiştir:

- Tek ilden oluşan bölgelerde yönetim kurulunda yer alacak özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşları temsilcilerini ve iki katı yedeklerini sırasıyla seçmek.
- Ajansın yıllık faaliyet ve iç denetim raporlarını görüşmek, değerlendirmek ve yönetim kuruluna önerilerde bulunmak.
- Bölgenin sorunlarına ve çözüm önerilerine, tanıtımına, potansiyeline ve önceliklerine yönelik olarak yönetim kuruluna tavsiyelerde bulunmak.
- Toplantı sonuçlarını Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına raporlamak ve toplantıya ilişkin bir sonuç bildirisi yayımlamak (md.192)

Yönetim Kurulu; yönetim kurulu, ajansın karar organıdır. Yönetim kurulu, tek ilden oluşan bölgelerde vali, büyükşehir belediye başkanı, il genel meclisi başkanı, sanayi odası başkanı, ticaret odası başkanı ile kalkınma kurulu tarafından özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşlarından seçilecek üç temsilciden; birden fazla ilden oluşan bölgelerde il valileri, büyükşehir belediye başkanları veya büyükşehir olmayan illerde il merkez belediye başkanları, il genel meclisi başkanları ve her ilden birer kişi olmak kaydıyla ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşur. Ancak birden fazla ilden oluşan bölgelerdeki illerde; ticaret ve sanayi odalarının ayrı ayrı kurulmuş bulunması halinde yönetim kurulunda yer alacak temsilci Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu tarafından belirlenir (md. 193).

Ajansı, yönetim kurulu başkanı temsil eder. Yönetim kurulunun başkanı validir. Birden fazla ilden oluşan bölgelerde yönetim kurulu başkanlığı; ilk yıl Ajans merkezi olarak tespit edilen ilin valisi tarafından, müteakip yıllarda illerin alfabetik sırasına göre bölgedeki valiler tarafından birer yıl süreyle dönüşümlü olarak yürütülür (md. 193).

Kalkınma ajanslarının idari işleyişinin ve organizasyonel etkinliklerinin sağlanmasında valilere önemli bir rol yüklendiği görülmektedir. Bunun yanında yönetim kurulunda belediye başkanları ve il genel meclisi üyelerinin yer alması, yerel yönetimlerin de bu ajansların yönetiminde etkili olması anlamına gelmektedir.

Genel Sekreterlik; genel sekreterlik ajansın icra organıdır. Genel sekreterliğin ve yatırım destek ofislerinin en üst amiri genel sekreterdir. Genel sekreter yönetim kuruluna karşı sorumludur (md. 195).

Yatırım Destek Ofisleri; bu ofisler bölge illerinde, yönetim kurulu kararı ile 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ek 28 inci maddesine göre iş

mevzuatı çerçevesinde istihdam edilen biri koordinatör olmak üzere en çok beş uzmandan oluşur. Ancak Yatırım destek ofislerinde çalışan uzman personel sayısı, bölge ve ilin ihtiyaçlarına cevap veremez hale geldiği takdirde bu sayı, yönetim kurulu kararı ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının onayı ile artırılabilir. Yatırım destek ofisleri görevleri ile ilgili olarak genel sekreterliğe karşı sorumludur. Yatırım destek ofislerinde yatırımcılara sunulan hizmetler tamamen ücretsizdir (md. 197).

6. DAKA Kalkınma Kurulu Üyelerinin Katıldığı Alan Araştırmasının Sonuçları

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 25.01.2006 tarih ve 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un üçüncü maddesi uyarınca 22 Kasım 2008 tarih ve 27062 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan 10 Kasım 2008 tarih ve 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur. 15 Ocak 2009 tarihinde Bitlis ilinde yapılan Yönetim Kurulu toplantısında Ajansın ismi "Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA)" olarak belirlenmiştir.

Ajans,34 uzman personel ve 6 destek personeli olmak üzere toplam 1 Genel Sekreter ve 40 personel ile Bölge'de hizmet vermektedir (DAKA, 2019). DAKA, Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van illerinde bölgesel gelişmeyi hızlandırmak ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla faaliyetlerine devam etmektedir. TRB2 Bölgesi, 41.558 km² yüzölçümü ile Türkiye toplam yüzölçümünün %5'ini oluşturmakta ve 2.022.373 nüfusu ile Türkiye toplam nüfusunun %2,75'ini barındırmaktadır.

Alan araştırmasının yürütüldüğü dönemde, 26 Düzey 2 Bölgesinden biri olan TRB2 Bölgesi (Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van) SEGE 2011 yılı illerin gelişmişlik sıralamasına göre Türkiye'nin en geri kalmış illerinden oluşmaktaydı. 2017 yılında yapılan sıralamaya göre de durum değişmemiştir. TRB2 Bölgesi, 26. sırada yer yer almaktadır (SEGE-2017, 2019: 69).Bu sıralamadan anlaşılacağı üzere DAKA bölgenin kalkınması için oldukça önemli teşkilat mahiyetindedir. DAKA, TRB2 bölgesinin kalkınma doğrultusunu belirlemek üzere "TRB2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı"nı hazırlamıştır.⁸

6.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Günümüzde tabandan tavana kalkınma anlayışının hâkim olması ile beraber, kalkınmanın bölgesel olarak sağlanması ve ulusal çapta kalkınmanın bu yolla gerçekleştirilmesi fikri önem kazanmıştır. Kalkınma ajansları da bölgesel kalkınmanın yeni aktörleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yönetişim kavramının özünü oluşturan katılımçılık ve karşılıklı etkileşim bağlamında değerlendirildiğinde, Kalkınma ajanslarının katılımı sağlaması ve bölgesel aktörleri sürece dâhil etmesi kapsamında oluşturulan Kalkınma Kurulları önemli bir yapı niteliğindedir (Almalı, 2016).

Yürütülen alan araştırmasında DAKA Kalkınma kurulunun DAKA Kalkınma Ajansının idari yapı ve işleyişleri ile destekledikleri projelerin durumlarına yönelik görüşleri anket yolu ile ortaya konulmaya

çalışılmıştır. Bu kapsamda Ajansın Kalkınma Kurulu üyeleri tarafından ajansın etkinliğinin nasıl değerlendirildiği tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaca paralel olarak belirlenen alt amaçlar ise şunlardır;

- Kalkınma Kurulu üyeleri ile Ajans merkezi arasındaki ilişkinin belirlenmesi
- Kalkınma Kurulu üyelerinin Ajansın idari yapısı, işleyişi ve faaliyetleri ile ilgili beklenti ve önerilerin belirlenmesi
- Kalkınma Kurulu üyelerinin Ajansın desteklediği projelerin genel durumları ile ilgili beklenti ve önerilerinin belirlenmesi
- Kalkınma Kurulunun etkinliğinin belirlenmesi
- Kalkınma Kurulu üyelerinin demografik bilgiler (yaş, eğitim durumu, buldukları kurum, buldukları il ve üyelik süresi) ile Ajansın idari yapısı ve işleyişine bakışlarının değerlendirilmesidir.

6.2. Araştırmanın Anakütlesi ve Örneklemi

Araştırmanın anakütlesini DAKA'nın 100 kişiden oluşan Kalkınma Kurulu üyeleri oluşturmuş ve ana kütleinin hepsine ulaşma hedeflenmiştir. Fakat tüm üyelere ulaşması zorluğundan hareketle örneklem hesabı da yapılmıştır. Örneklem metodu olarak kolayda örneklem metodu kullanılmıştır. Buna göre; örneklem anakütledeki her bir bireyin örneklem dâhil olma olasılığı eşittir (Cohen, vd, 2005: 94).

6.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmaya katılan üyelerin iş yoğunluğu ve farklı sebeplerle araştırmaya katılmaktan çekinmesi bir sınırlılıktır. Çalışmada uygulanan anketler 4 farklı ilde bulunan üyelerle gerek yüz yüze gerekse e-mail gönderme yolu ile yapılmıştır. Bu nedenle her üyeye yüz yüze ulaşılamaması bir diğer sınırlılıktır. Son olarak zaman dilimi ile ilgili bir sınırlılık söz konusudur. Araştırma Haziran – Eylül 2016 tarihleri arasında yapılmıştır.

6.4. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında, 3 farklı ölçekten oluşan bir anket çalışması yapılmıştır. Anket formu ve soruları benzer çalışmalardan yararlanılarak çalışma kapsamında geliştirilmiştir. Anketin formunun başında katılımcıların demografik bilgilerini edinmeye yönelik 6 soru yer almıştır. Anket formunun 'Kalkınma ajansları ve DAKA ölçeği' 7, 'DAKA' nın idari yapısı, işleyişi ve faaliyetleri ölçeği' 13, 'DAKA Tarafından desteklenen projeler ölçeği' ise 8 ifade/önermeden oluşmuştur. Her bir ifade için "Hiç Katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kısmen Katılıyorum", "Katılıyorum" ve "Tamamen Katılıyorum" şeklindeki katılım düzeylerini belirten, 5'li Likert tipinde bir tercih listesi yer almıştır. Puanlamada önermelere verilen yanıtlar "Hiç Katılmıyorum" ifadesinden "Tamamen Katılıyorum" ifadesine doğru 1-2-3-4-5 şeklinde puanlanmıştır.

Araştırma Türkiye'de TRB2 (Bitlis, Hakkâri, Muş, Van) illerinde uygulanmıştır. Ölçeklerin anlaşılabilirliğini, güvenilirliğini, geçerliliğini ölçmek ve faktör analizi yapmak amacıyla bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Yapılan pilot uygulamaya göre ölçeklerin 'yüksek derecede güvenilir' olduğu gözlemlenmiştir.

⁸ Bu planın metni için bkz. https://www.daka.org.tr/panel/files/files/yayinlar/trb2_2014_2023_bp.pdf (e. t. 27.08.2020).

Alan araştırması kapsamında kalkınma kurulu üyelerinin tamamına anket ulaştırılmıştır. Kalkınma kurulu üyelerinden Hakkâri ve Bitlis illerindekiler için anketler e-posta yoluyla gönderilmiştir. Muş ve Van illerindeki üyelere ise yüz yüze görüşmek suretiyle uygulanmıştır. Bazı üyelere randevu alma sorunu yaşandığı için bu illerdeki birtakım üyelere de e-posta yoluyla gönderilmiştir. Fakat 81 anket geri dönmüştür. Dönen anketlerden 1 tanesi değerlendirmeye alınmamıştır. 80 anket üzerinden analizler yapılmıştır.⁹

Çalışma kapsamında elde edilen verilerin analizi SPSS 21 paket programı ile test edilmiş ve %95 güven düzeyi ile çalışılmıştır. Verileri analiz edebilmek için karşılaştırma analizleri, korelasyon analizi ve betimleyici analiz yöntemleri kullanılmıştır. Ölçek puanları için yapılan normallik testi sonuçlarına göre ölçekler normal dağılım gösterdiğinden, analizlerde parametrik (Pearson korelasyon, T-testi, Anova) istatistikî yöntemler kullanılmıştır.

6.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS 21 programı ile yapılmış ve %95 güven düzeyi ile çalışılmıştır. Çalışmada uygun test seçimi normallik testi sonucuna göre belirlenmiştir. Normallik testleri sonucunda ölçek ifadelerinin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerleri normal dağılım gösterdiğinden, veriler parametrik (Pearson korelasyon, Anova Testi, T-Testi) testlerle analiz edilmiş ve anlamlı farklılık olduğu görülen analizlere yer verilmiştir.

Tablo 2. Ölçeklerin Birbirleriyle İlişisini Gösteren Korelasyon Analizi

		KA	IDF	P
Kalkınma ajansları ve DAKA	<i>r</i>	1,000	,809	,693
	<i>p</i>		,000	,000
	<i>n</i>		80	80
DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri	<i>r</i>		1,000	,800
	<i>p</i>			,000
	<i>n</i>			80
DAKA Tarafından Desteklenen Projeler	<i>r</i>			1,000
	<i>p</i>			
	<i>n</i>			

Kalkınma ajansları ölçeğinin, İdari işleyiş ve faaliyetler ölçeği ile ($r=,809$; $p=0,00$); Projeler ölçeği ile ($r=,693$; $p=0,00$) pozitif yönlü yüksek düzeyde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İdari işleyiş ve faaliyetler ölçeğinin, projeler ölçeği ile ($r=,800$; $p=0,00$) pozitif yönlü yüksek düzeyde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre; tüm ölçeklerin birbirleriyle yüksek düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Bunun yanında Kalkınma Ajansları ile DAKA'nın idari yapısı arasında daha yüksek bir ilişki olduğu, aynı şekilde DAKA'nın idari yapısı ile projeler arasında da daha yüksek bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre, her üç değişkeninde DAKA'nın işleyişi açısından önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani gerek

faaliyetler gerek projeler gerekse de genel durumla ilgili görüşler birbirlerini çok ciddi bir şekilde etkilemektedir.

Tablo 3. Kalkınma Kurulu Üyelerinin DAKA ile İlgili Algılarının Cinsiyete Göre Farklılığını İnceleyen T Testi

Kurumsallaşma Algısı Boyutları	Cinsiyet	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	t	Anlamlılık (P)
Kalkınma ajansları ve DAKA	Kadın	3	3,64	,303	1,337	,323
	Erkek	77	3,29	,868		
DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri	Kadın	3	3,69	,108	3,095	,006*
	Erkek	77	3,16	,789		
DAKA Tarafından Desteklenen Projeler	Kadın	3	3,43	,088	2,906	,025*
	Erkek	77	3,14	,671		

Tablo 3'e göre, kadınların "DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri Ölçeği" ve "DAKA Tarafından Desteklenen Projeler Ölçeği"ne erkeklerle göre daha olumlu yaklaşımları görülmüştür. "Kalkınma ajansları ve DAKA Ölçeği"ne göre ise kadınlarla erkekler arasında istatistikî açıdan anlamlı bir sonuç olmadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 4. Kalkınma Kurulu Üyelerinin DAKA ile İlgili Algılarının Bulunulan İle Göre Farklılığını İnceleyen Anova Testi

		Kare Top.	df	Kare Ort.	F	P
Kal.Aj a.ve DAKA	Gruplar Arası	11,208	3	3,73	6,017	,001*
	Gruplar İçi	47,190	76	,621		
	Toplam	58,398	79			
	DAKA'nın İdari Yapı, İş.ve Faal.	Gruplar Arası	10,642	3		
DAKA Tar. Des. Pro.	Gruplar İçi	37,922	76	,499	7,109	,000*
	Toplam	48,564	79			
	Gruplar Arası	4,776	3	1,59		
	Gruplar İçi	30,103	76	,396		
Toplam	34,878	79				

Tablo 4'e göre, "DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri Ölçeği", "DAKA Tarafından Desteklenen Projeler Ölçeği" ve "Kalkınma ajansları ve DAKA Ölçeği"ne göre iller arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre, Muş, Bitlis, Van ve Hakkâri illerindeki kalkınma kurulu üyelerinin her üç ölçeğe göre farklı düşündükleri bulgulanmıştır. Bunun sebebi; Ajans merkezinin illere göre ulaşımının kolaylığı, iller bazında desteklenen projelerin farklılığı, Kalkınma Kurulundan bulunan üyelerin temsil ettikleri illerin kalkınmışlık

⁹Bu sayıda temsil açısından yeterlidir. Araştırmanın anakütlesi DAKA'nın yüz kişiden oluşan kalkınma kurulu üyeleridir. Örneklem büyüklüğü %95 güven aralığında e=%5 hata payı ile 100 kişi için n=79 olarak çıkmaktadır (Cohen, vd, 2005: 94).

seviyesi de etkili olabilir. Bunun yanında bölge illerinde yer alan Yatırım Destek Ofislerinin etkinliğinin de etkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılanların demografik bilgileri ile ilgili dağılımlar, Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Demografik Bilgiler

		Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	2	2,5
	Erkek	78	97,5
	Toplam	80	100
Yaş	20 – 30 yaş	6	7,5
	31 – 40 yaş	21	26,3
	41 – 50 yaş	37	46,3
	51 yaş ve üstü	16	20,0
	Toplam	80	100
Eğitim Durumu	İlköğretim	3	3,8
	Lise	17	21,3
	Ön Lisans	7	8,8
	Lisans	38	47,5
	Lisansüstü	15	18,8
Toplam	80	100	
Kalkınma Kurulunda Bulunma Süresi	1 Yıl	20	25,0
	2 Yıl	24	30,0
	3 Yıl	14	17,5
	4 Yıl	22	27,5
	Toplam	80	100
Mensubu Olunan Kurum	Kamu Kurum ve Kuruluşu	32	40,0
	Özel Sektör	6	7,5
	Üniversite	7	8,8
	STK ve Meslek Kuruluşu	31	38,8
	Yerel Yönetimler	3	3,8
	Diğer	1	1,3
Toplam	80	100	
Bulunulan İl	Bitlis	12	15,0
	Hakkâri	20	25,0
	Muş	25	31,3
	Van	23	28,8
	Toplam	80	100

Kalkınma kurulunda az sayıda kadının yer alması, alan araştırmasına da yansımıştır. Temsil açısından bakıldığında, kalkınma kurulunda kamu kurum ve kuruluşları ile STK ve meslek kuruluşlarının temsilcilerinin ağırlıkta oldukları görülmektedir.

6.6. Ölçeklerin Güvenilirlik Analizi

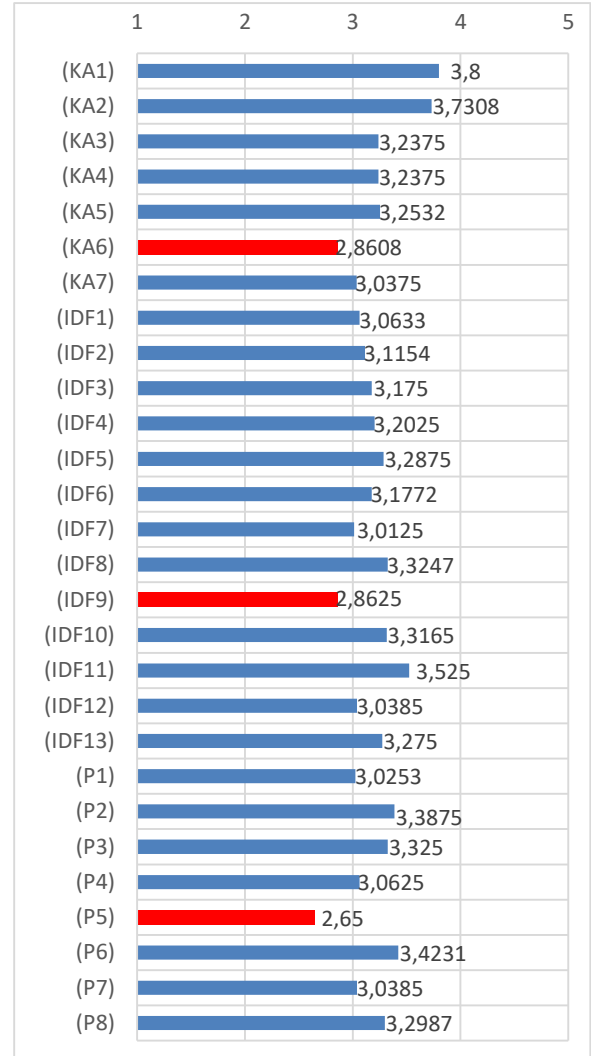
Güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 6' da gösterilmiştir.

Tablo 6. Güvenilirlik Analizi

Ölçek	Cronbach's Alpha	İfade Sayısı
Kalkınma ajansları ve DAKA Ölçeği	,862	7
DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri Ölçeği	,903	13
DAKA Tarafından Desteklenen Projeler Ölçeği	,741	8
TOPLAM	,942	28

Tablo 6'ya göre güvenilirlik katsayısı 28 ölçekten oluşan ölçeğin tümü için $\alpha = 0,942$ bulunmuştur. Bu sonuca göre kullanılan ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu ifade edilebilir.

Grafik 1. İfadelere Verilen Cevaplara İlişkin Ortalamalar

Grafik 1'de katılımcılara yöneltilen 28 ifadeye verilen cevapların ortalamaları yer almaktadır. Görüldüğü gibi, KA6, IDF9 ve P5 kodlu ifadeler için yapılan değerlendirme ortalaması, diğer ifadeler için yapılan değerlendirme ortalamalarının altında kalmıştır. Bu ifadelerden ikisi katılıma ilişkin olup şu şekildedir:

- "Ajans paydaşların görüş ve önerilerini dikkate almaktadır" (KA6),
- "Ajans bizlerin görüş ve önerilerini dikkate almaktadır" (IDF9)

Bu veriden hareketle ajans; paydaşlar ve kalkınma kurulu üyelerinin görüş ve önerilerini değerlendiren mekanizmalarla yönetim ve karar süreçlerine yeterince katmadığı veya bu konuda güçlü bir uygulama içinde olmadığı sonucu çıkarılabilir.

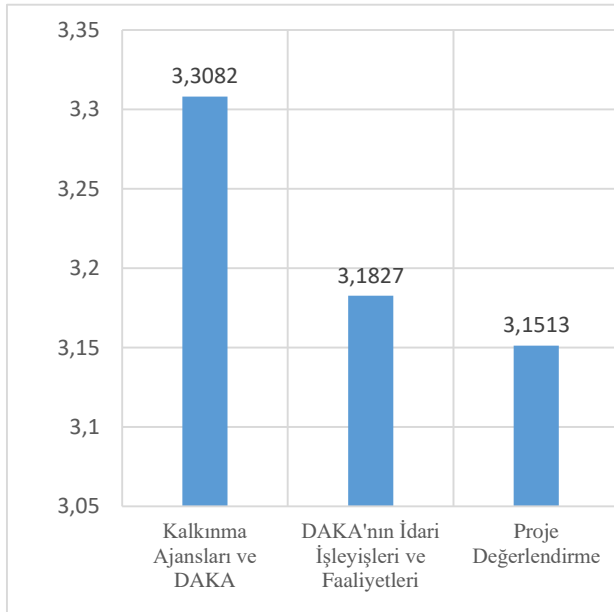
Değerlendirme ortalaması düşük çıkan diğer bir ifade ise,

- “Mali kaynaklar bölge için ihtiyaç duyulan projeleri desteklemek için yeterlidir” (P5) ifadesidir.

Bu ifadeye ilişkin değerlendirmenin ortalamasının altında kalması, kalkınma kurulu üyelerinin çoğunluğunca, DAKA'ya tahsis edilen mali kaynakların yeterli görülmediğine işaret etmektedir.

“Proje destekleme konusunda, iller arasında ayırım yapılmaktadır” (P7) ifadesi için yapılan değerlendirmelerin iller bazında dağılımına bakıldığında, Van ve Hakkâri illerindeki katılımcılarda ayırım yapılmadığı kanaatinin ağır bastığı, ancak Bitlis ve Muş illerini temsil eden katılımcılarda ise ajansın ayırım yaptığı görüşünün daha yoğun olduğu gözlemlenmiştir.

Grafik 2. Ölçek Ortalamaları

Grafik 2’de ölçek bağlamında verilen cevapların ortalamaları yer almaktadır. Genel ortalamanın 3 (kısmen katılıyorum) seçeneğinin üzerinde çıkması, ajansın genel manada olumlu yönde değerlendirildiğini göstermektedir. Proje değerlendirme ölçeği 3.15 ortalama ile değerlendirilirken, Ajans değerlendirme ölçeğinin ortalaması ise 3.30 düzeylerinde gerçekleşmiştir. Buna göre katılımcıların Kalkınma Ajansları ve DAKA ölçeğiyle ilgili düşüncelerinin daha olumlu olduğu, Projeler ölçeği bağlamında daha olumsuz bir yargıya sahip oldukları gözlemlenmiştir.

6.7. Karşılaştırma Analizleri

Araştırmaya katılanların ölçeklerle ilgili görüşlerinin Bulunulan İl açısından karşılaştırma analizine göre, “DAKA’nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri Ölçeği”, “DAKA Tarafından Desteklenen Projeler Ölçeği” ve “Kalkınma ajansları ve DAKA Ölçeği”ne göre iller arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre, Muş, Bitlis, Van ve Hakkâri illerindeki kalkınma kurulu üyelerinin her üç ölçeğe göre farklı düşündükleri bulgulanmıştır. Bunun nedenleri olarak; Ajans merkezinin illere göre ulaşımının kolaylığı, iller bazında desteklenen projelerin farklılığı ve Kalkınma Kurulundan bulunan üyelerin temsil ettikleri illerin kalkınmışlık seviyesi gösterilebilir. Bunun yanında bölge illerinde yer alan

Yatırım Destek Ofislerinin etkin olup olmaması da diğer bir faktör olabilir.

7. Sonuç

Türkiye’de kalkınma ajansları AB’ne üye olmaya dair adaylık sürecinin aktif ve etkin olduğu bir dönemde, ülkede yaşanan bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını azaltmak ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla kurulmuştur.¹⁰Kuruluş sürecinin tamamlandığı 2010 yılından günümüze kuruluş amaçlarına uygun faaliyetlerini sürdürmektedir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişle birlikte, kuruluş mevzuatı nitelik değiştirmekle birlikte, genel yapı değişmemiş ve teşkilatı yapısı aynı kalmıştır. Dolayısıyla kalkınma kurullarının yönetim modeline uygun olan ve yerel aktörleri içeren yapısı aynen devam etmektedir.

Kalkınma ajanslarının kuruldukları günden bu yana il ve bölge düzeyinde (düzey 2 bölge birimleri) bölgesel kalkınmaya katkı sağladıkları görülmektedir. Sayıştay’ın tespitine göre; kalkınma ajanslarının kurulduğu tarihten 2018 yılı sonuna kadar 19.311 proje için ajanslarca verilen toplam destek tutarı 2.930.716.823-TL’dir. Bu tutarın %84’15’i (2.466.224.390-TL) proje teklif çağrısı, %8,97’si güdümlü proje yöntemi, %3,10’u (90.580.253-TL) DFD/fizibilite desteği ve %3,78’si (110.745.005-TL) ise teknik destek yöntemi ile ödenmiştir (Sayıştay, 2019: 138).

2019 yılı içinse kalkınma ajansları 300’e yakın farklı konularda analiz, inceleme, strateji ve planlama çalışması yürütmüştür. Yine aynı yılda kalkınma ajansları aracılığıyla 1.868 projeye destek verilmiştir. Bu projelere verilen destek tutarı 469,7 milyon TL, eş finansman dâhil proje bütçesi ise 773,1 milyon TL’dir (Kalkınma Ajansları 2019 Yılı Genel Faaliyet Raporu: 2).

Kalkınma ajansları kendilerine özgü yönetim yapıları olan, küçük ama kamu tüzel kişiliğine sahip kamu idareleridir. Kalkınma ajanslarının teşkilat yapısı içinde yer alan kalkınma kurulu üyelerinin bölgesel aktörlerden oluşması, katılımcı bir anlayışı beraberinde getirmiş ve yönetim uygulamasının bir adımı olmuştur. Böylece bölgesel sorunların tespiti ve çözümünde bölge içi aktörlere de rol verilmiştir.

Kalkınma kurullarının temel işlevi “bölgesel gelişme hedefine yönelik olarak bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında işbirliğini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek” olarak belirlenmiştir. 5449 sayılı Kanun da yer alan ve 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde tekrar edilen bu işlev, oldukça önemlidir. Özellikle “ajansı yönlendirmek” biçimindeki işlevi kalkınma kurulunun etkin bir biçimde işlemesi ve fonksiyon icra etmesini gerektirir.

Ancak uygulamaya bakıldığında, kalkınma kurullarının mevzuatla tanımlanan bu temel işlevi gereğince yerine getirip getirmediğine ilişkin soru işaretleri ortaya

¹⁰Bu ajansların kurulma sürecinde bazı tartışmalar da yaşanmıştır. Bu tartışmalara örnek olarak bkz. Birgül Ayman Güler, Merkezi Yatırım Destek Ajansı Işığında Bölgesel ‘Kalkınma’ Ajansları, <http://www.yayed.org/id198-incelemeler/ajanslar-sistemi-uzerine-b-a-guler.php#.X0JtL-gzZPY>. (e. t. 23.08.2020).

çıkılmaktadır. Nitekim 2014 yılında Devlet Denetleme Kurulunun kalkınma ajansları hakkında yapmış olduğu bir incelemede kalkınma kurulları için “uygulamada, kurul toplantılarına katılımın çok düşük düzeyde kaldığı, bunun kurulda temsil edilen tüm kesimlere sirayet ettiği, düşük katılım düzeyinin yıllar itibarıyla aşağı yönlü eğilimini devam ettirdiği, bazı ajanslarda kanunen yılda en az iki kez toplanması gereken kurulların bu zorunluluğa dahi riayet etmediği, kalkınma kurulunda temsil edilen bazı kurum ve kuruluşların kuruldaki üyeliklerinin düşürülmesini önemsemediği görülmüştür. Görüşüne başvurulmuş valiler, kalkınma kurulu başkanları ve kalkınma ajansı çalışanlarındaki hâkim ve ağırlıklı görüşün de kalkınma kurullarının etkin bir şekilde işlemediği yönünde olduğu anlaşılmıştır” biçiminde bir tespit yapılmıştır (DDK, 2014: 779).

Uygulamada yaşanan sorunları ve kalkınma ajansının genel değerlendirilmesi amacıyla DAKA Kalkınma Kurulu üyelerine yönelik olarak yüksek lisans tezi kapsamında bir alan araştırması yürütülmüştür. Alan araştırmasında kullanılan anket konu hakkında daha önce yürütülen çalışmalardan yararlanılarak araştırma kapsamında geliştirilmiştir.

Yapılan anket çalışması verilerine bakıldığında şu genel tespitlerden söz edilebilir:

- Kalkınma kurulu üyelerinin kurulun görevleri ve işleyişi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Bu durumun nedeni olarak; ajans genel sekreterliğinin yeterli bilgilendirme faaliyeti yürütmemesi, kurul üyelerinin yükledikleri görevi tam olarak sahiplenmemeleri ve görevin gereğini yerine getirmek için gerekli gayreti göstermemeleri gibi olgulardan söz edilebilir.
- “Ajans paydaşların görüş ve önerilerini dikkate almaktadır” ifadesi ile “Ajans bizlerin görüş ve önerilerini dikkate almaktadır” ifadelerine yönelik değerlendirme ortalamasının diğer ifadelere yönelik değerlendirmeye kıyasla düşük kalması, ajansın paylaşım ve katılım konusunda etkin mekanizma geliştiremediğine işaret etmektedir. Bu konuda yapılacak bir iyileştirme, bir taraftan kalkınma kurulu üyelerinin kendilerini daha değerli hissetmelerini sağlayacak, diğer taraftan Ajansın faaliyetlerinin etkinliğini arttıracaktır.
- DAKA kalkınma kurulu üyelerinin, Ajans için tahsis edilen mali kaynakları yeterli görmedikleri anlaşılmaktadır. Bu durumun TRB2 Bölgesinin sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından en altta yer almasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu olumsuz durum, kalkınma kurulu üyelerinde daha fazla kaynak tahsisi beklentisini doğal olarak arttırmaktadır.
- Alan araştırmasında elde edilen bulgular, katılım konusunda ajansların bölgesel aktörlerden daha fazla yararlanılması yönünde bilinçli stratejiler yürütmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu kapsamda sadece kalkınma kurulu üyeleri ile değil kurulda yer almayan aktörlerinde (ilçe belediyeleri vb.) görüşlerinin alınması ve sürece dâhil edilmesi, bölgesel kalkınma dinamiklerinin

harekete geçirilmesi bağlamında etkili olabilecektir.

- DAKA özelinde durum değerlendirildiğinde, Ajansın sadece gelirleri yöneten ve bunları dağıtan bir kurum olmaktan ziyade, proaktif bir tutum ve yaklaşım içinde olması gerektiği anlaşılmaktadır.
- Yine Ajansın faaliyetlerine ilişkin bilgi paylaşımı sağlaması için daha fazla gayret içinde olması ve paydaşlarını bilgilendirmek için çok yönlü gayret içinde olması yararlı olacaktır. Bu durum Ajansa olan güveni arttıracaktır.
- Ajans faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında dış paydaşlar, özellikle üniversiteler ile yakın iş birliği içinde olması faaliyet etkinliğini arttıracaktır.
- Özellikle diğer illere göre az proje desteği alan illerin projelerinin DAKA uzmanları tarafından sunulması da bir çözüm olabilecektir. Yatırım destek ofislerinin buldukları illere hâkim olmaları proje hazırlama konusunda uzman kadrolarına sahip olmaları, etkili projelerin sayısını arttıracaktır. Bu sayede iller arası gelişmişlik farklılıklarının azaltılması gerçekleştirilecektir.

DAKA'nın 2018 yılı “destek bütçesi”nin gerçekleştirme yüzdesinin %38 olması (Sayıştay, 2019: 137), diğer kalkınma ajanslarına kıyasla nispeten iyi bir duruma işaret etmekle birlikte, sosyo-ekonomik kalkınma sıralamasının en sonunda yer alan TRB2 bölgesi için daha iyi bir performansla ihtiyaç olduğu da ortadadır.

Kaynakça

- Almalı, V. (2016). Türkiye’de kalkınma ajansları Doğu Anadolu Kalkınma ajansı örneği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altunç, Ö. F. ve Almalı, V. (2016). Fakirlik Kısır Döngüsünün Kırılmasında Kalkınma Ajanslarının Rolü: DAKA Örneği. *Muş: ÜNİDAP Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı*. 634-645.
- Atak, A. (2011). Bölgesel Kalkınma ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Galatasaray Üniversitesi SBE.
- Bozkurt, Ö. Ergun, T. Ve Sezen, S. (2008). *Kamu Yönetimi Sözlüğü, Bölge*. Ankara: TODAİE.
- Can, E. (2011). *Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü İzmir Kalkınma Ajansı Örneği*. İzmir: Altın Nokta Yayınevi.
- Cohen, L., Lawrence, M. Ve Morrison, K. (2005). *Research Methods in Education*. New York: Routledge Falmer.
- DAKA (2019), Faaliyet Raporu, Çevrimiçi Adresi: https://www.daka.org.tr/panel/files/files/arsiv/Kurumsal%20Raporlar/Faaliyet%20Raporlar%20C4%B1/2019_Faaliyet_raporu.pdf. (e. t. 25.08.2020)

- TRB2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı, Çevrimiçi Adresi: https://www.daka.org.tr/panel/files/files/yayinlar/trb2_2014_2023_bp.pdf, (e. t. 27.08.2020).
- DDK (2014). *Türkiye'nin Kalkınma Ajansları Uygulamasının Değerlendirilmesi T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Araştırma ve İnceleme Raporu*, Ankara: DDK.
- De Kruijf, H.A. ve Van Vuuren, D.P. (1998). Following Sustainable Development İn Relation to the North-South Dialogue: Ecosystem Health and Sustainability Indicators. *Ecotoxicology and Environmental Safety*. (40): 4-14.
- Deviren, V. N. ve Yıldız, O. (2014). Bölgesel Kalkınma Teorileri ve Yeni Bölgeselcilik Yaklaşımının Türkiye'deki Bölgesel Kalkınma Politikalarına Etkileri. *Akademik Bakış Dergisi*. (44): 1-35(Erişim Tarihi: 10.12.15).<http://www.akademikbakis.org>.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (2000). *8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Bölgesel Kalkınma Özel İhtisas Raporu*. Ankara: DPT: 2502 – ÖİK: 523.
- Dura, Y. C. (2007). Dünya Uygulamaları Bağlamında Kalkınma Ajanslarının Yapısal Analizi. *Türk İdare Dergisi*.(455): 141-171
- Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (DÇKK) (1991), *Ortak Geleceğimiz*. B. Çorakçı (çev.) 3. baskı, TÇSV Yayını, Ankara.
- Fidan, M. E. ve Cinit, H. (2014). Muhasebe Meslek Mensuplarının Eğitim Düzeyleri ile Muhasebe Standartlarına Yönelik Algıları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma: Marmara Bölgesi Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 16 (26): 72-85.
- Halkier, H. (2006). Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Çok Düzlemli Yönetişim: Avrupa Perspektifi. *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*. 7-8 Eylül, ODTÜ Mimarlık Amfisi.
- Hughes, J. (1998). The Role of Development Agencies in Regional Policy: An Academic and Practitioner Approach. *Urban Studies*, 35(4): 615-626
- SEGE-2017 (2019), İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, *Ankara: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü Yayını Sayı: 3*. ISBN: 978-605-7679-02-4
- Kalkınma Ajansları 2012 Yılı Genel Faaliyet Raporu (2013). *Ankara: Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü*.
- Kalkınma Ajansları 2018 Yılı Genel Faaliyet Raporu (t. y). *Ankara: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü*.
- Kalkınma Ajansları 2019 Yılı Genel Faaliyet Raporu (t. y.). *Ankara: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü*.
- Keleş, R. (2011). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Koçberber, S. (2006). Kalkınma Ajansları ve Sayıştay Denetimi. *Sayıştay Dergisi*. (61): 37-55.
- Myrdal, G. (1974). What is development? *Journal of Economic Issues*, 8(4), 729-736.
- OECD, (2009). Organising for local development: The Role of Local Development Agencies. Summary Report. 26-27 November, Working Document, CFE/LEED. www.oecd.org/dataoecd/54/41/44682618.pdf?contenId=446. (e. t. 10.11.15).
- Özen, P. (2005). *Bölge Kalkınma Ajansları*. TEPAV Yayınları. Ankara.
- Özen, P. A ve Özmen Y. (2010).“Öğrenen Bölgeler” Perspektifinde AB Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Gelişimi, Mevcut Durumu ve Türkiye'nin Alacağı Dersler”, B. Akgül ve N. Uzay (Ed.), *Kalkınma Ajansları Üzerine Seçme Yazılar*, içinde (221-270), Bursa, Ekin Basım Yayım Dağıtım.
- Özmen, F. (2008). “AB Sürecinde Türkiye Kalkınma Ajanslarının Karşılaşabilecekleri Temel Sorunlar” *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 13(3), 327-340.
- Sayıştay (2019). 2018 Yılı Kalkınma Ajansları Genel Denetim Raporu, T. C. Sayıştay Başkanlığı, Ankara.
- Sen, A. (2000). Development as Freedom. *Published by Alfred A. Knopf*. New York.
- Sevinç, H. (2011). Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları. *ÇOMÜ Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 6(2): 35-54.
- Slim, H. (1995). What is development? *Development in Practice*, 5(2), 143-148.
- Tavşancıl, E. (2010), *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Nobel Akademi. Ankara.
- Turan, M. (2005). Bölgesel Kalkınma Programları. *Bölgesel Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir?* (Der. Menaf Turan). Ankara: Paragraf Yayınevi.
- Tüylüoğlu, Ş. ve Çeştepe, H. (2004). Kalkınma Teorilerinin Temelleri ve Gelişimi. *Kalkınma Ekonomisi: Seçme Konular*. (Der. Sami Taban ve Muhsin Kar). Bursa: Ekin Kitabevi.
- Worldbank, (2015), [Worldbank.org,http://info.worldbank.org/etools/docs/library/166856/UCMP/UCMP/7_leda.html](http://info.worldbank.org/etools/docs/library/166856/UCMP/UCMP/7_leda.html). (e. t. Tarihi: 08.07.2015).
- World Commission on Environment and Development (WCED) (1987). (Erişim Tarihi: 07.12.2015)<http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>.
- Yamen, M. (2009). Türkiye’de Bölgesel Kalkınma. (Erişim Tarihi: 26.08.2020). <http://www.slideshare.net/bilimalim/trkiyede-blgesel-kalkinma>.

Ekler**Ek 1.**Kalkınma Ajansları ve DAKA Ölçeği ve Kodları

İfadeler/Önermeler	Kod
1. Kalkınma ajanslarının kurulması yerel kalkınma açısından yararlı olmuştur	KA1
2. DAKA'nın Kalkınma Kurulunda bulunmaktan memnunum	KA2
3. DAKA bulunduğum ilin kalkınmasına önemli bir katkı yapmaktadır	KA3
4. DAKA'nın iletişim kanalları (sosyal medya, web sitesi) yeterli ve günceldir	KA4
5. DAKA bölge için olmazsa olmaz bir kurumdur	KA5
6. Ajans paydaşların görüş ve önerilerini dikkate almaktadır	KA6
7. Faaliyet raporları, kalkınma kurulu raporları ve yönetim kurulu raporları düzenli olarak yayımlanmaktadır	KA7

Ek 2. DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri Ölçeği ve Kodları

İfadeler/Önermeler	Kod
1. Kalkınma ajansı kurumsallaşmasını tamamlamıştır	İDF1
2. Ajansın fiziksel imkânları yeterli düzeydedir	İDF2
3. Kalkınma ajansının destekleri bölge ihtiyaçlarına uygundur	İDF3
4. Kalkınma ajansı faaliyetlerinde tarafsız ve adil yaklaşım sergiler	İDF4
5. Kalkınma ajansı faaliyetlerini şeffaflıkla yürütür	İDF5
6. Kalkınma ajansının gelir ve giderleri şeffaf bir şekilde açıklanmaktadır	İDF6
7. Ajans merkezi ile iller arasında etkin bir koordinasyon	İDF7

vardır	
8. Kalkınma Kurulu toplantılarına katılım yüksektir	İDF8
9. Ajans bizlerin görüş ve önerilerini dikkate almaktadır	İDF9
10. DAKA'nın Genel Sekreterine ve diğer personeline ulaşmak kolaydır	İDF10
11. Ajans çalışanları yeterli düzeyde mesleki bilgi ve uzmanlığa sahiptir	İDF11
12. DAKA Yönetim Kurulu etkin bir biçimde çalışmaktadır	İDF12
13. Genel olarak değerlendirildiğinde DAKA'nın iyi çalıştığı söylenebilir	İDF13

Ek 3. DAKA Tarafından Desteklenen Projeler Ölçeği ve Kodları

İfadeler /Önermeler	Kod
1. Desteklenecek projelerin değerlendirilmesi ve seçilmesi süreci adil ve tarafsız bir biçimde yapılmaktadır	P1
2. Proje duyuruları zamanında ve iyi bir biçimde yapılmaktadır	P2
3. Desteklenen projeler yerel ihtiyaçlar açısından uygundur	P3
4. Proje hazırlama konusunda ajans, ilgililere yeterli desteği sağlamaktadır	P4
5. Mali kaynaklar bölge için ihtiyaç duyulan projeleri desteklemek için yeterlidir	P5
6. Desteklenen projelerin denetimi etkin bir şekilde yapılmaktadır.	P6
7. Proje destekleme konusunda, iller arasında ayırım yapılmaktadır	P7
8. Desteklenen projelerin başarılı olduğu kanaatindeyim	P8